

RESİMSEL “ANLATI SANATI” YAPILARI ÜZERİNE

Açelya Betül GÖNÜLLÜ¹

ÖZ

Anlatı sanatı/*narrative art* en temel biçimi ile hikaye anlatan sanattır. Anlatı sanatları her türlü ortamda, her kültürde ve her biçimde kendini gösterir. Anlatı, yazılı ya da sözel olsun görsel sanatlar ile ifade edilebilir. Görsel sanatlar ise çizim, resim, heykel, mimari, fotoğraf, film, gravür vb. gibi geniş anlatı araçlarına sahiptir. Dolayısıyla görsel sanatlar, ağırlıklı olarak görsel algı ile birlikte işitsel algıya yönelik [film, video gibi] her türlü anlatıyı kapsar. Bu çalışma tüm görsel anlatı sanatlarını değil sadece *resimsel* yapıda olan anlatı sanatlarını kapsamaktadır. Çalışmanın amacı, resimsel anlatı sanatı yapılarını örnekler üzerinden açıklamaktır. Örnekler, resimsel anlatı yapılarını en iyi ifade ettiği düşünülen klasik sanat eserlerinden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anlatı sanatları, çoklu-kare anlatı, resimsel anlatı, tek-kare anlatı, zaman-mekan.

Gönüllü, Açelya Betül. "Resimsel “Anlatı Sanatı” Yapıları Üzerine". *idil* 6.34 (2017): 1747-1765.

Gönüllü, A.B. (2017). Resimsel “Anlatı Sanatı” Yapıları Üzerine. *idil*, 6 (34), s.1747-1765.

¹ Yrd. Doç., Düzce Üniversitesi, Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, betgonullu(at)gmail.com

ON PICTORIAL 'NARRATIVE ARTS' STRUCTURES

ABSTRACT

As for narrative art is an art which tells story with the most fundamental form. The narrative arts manifests itself in every kind of environment, in every culture and every way. The narrative can be expressed in visual arts, whether written or verbal. As to visual arts possess wide expression tools like drawing, picture, sculpture, architecture, photograph, film, gravure etc. Thereby, visual arts include all kinds of narrative predominantly visual perception along with auditory perception (like film, video). This paper contain narrative arts structures which are only pictorial, but not all visual narrative arts. The aim of study what is the pictorial narrative arts structures via examples. The examples consist of classical works of art that are thought to best express their pictorial narratives.

Keywords: Multiple-frame narratives, narrative arts, pictorial narratives, single-frame narratives, space and time.

1.Giriş

Resimsel anlatı, yazılı ya da sözlü anlatının imgelerde vücut bulması ya da imgelerle birlikte gösterilmesidir. Sözcükler ve imgeler arasındaki analogi kimi felsefeciler ve sanatçılar tarafından dile getirilmiştir: Bu konuda ilk olarak Horatius [MÖ.65-8] *Ars Poetika*/Şiir Sanatı adlı eserinde ‘Ut pictura poesis/resim şiir gibidir’ (Horatius, 2012: 36) ifadesi ile bu benzerliği dile getirir. Yunanlı tarihçi Plutarchus [MS.46-120?] *Moralia* adlı eserinde, Horatius’tan önce yaşamış olan şair Simonides’in [MÖ.556-469] şiir-resim konusundaki görüşünü aktarır (Şengel, 2002: 2); “...poema pictura loquens, pictura poema silens/...şiir konuşan resim, resim sessiz şiir” (Özgül,1997:12). Rönesans’ta ise Leonardo Da Vinci *Paragone/Karşılaştırma* adlı eserinde resim sanatını başka sanatlarla kıyaslar (Da Vinci, 2007:56-61).

Anlatı sanatları [*Narrative art*] geçmişten bugüne hep var olsa da “genelleyici bir terim olarak kullanımı 1960’ların ortalarına rastlar” (Atkins, 2013; Aktaran: Lapum vd, 2015:2). 20. yüzyıla kadar Batı sanatının çoğu, *tarih resmi* olarak, din, mit ve efsane, tarih ve edebiyat hikayelerini betimleyen anlatılardır. “İzleyicinin söz konusu öyküleri bildiği varsayılmıştır. 17. yüzyıldan itibaren ise Victorya dönemi *Janr* resimleri popüler olmuştur” (Tate Museum, ty).

Günlük yaşamdan sahneleri resmeden, genellikle anlatı niteliği taşıyan ve sıklıkla ahlaki bir nokta oluşturan resim olarak tanımlanan “Janr resimleri”, anlatı sanatının önemli bir türüdür. Bu konu Jan Vermeer de dahil olmak üzere Hollanda’nın 17. yüzyıl sanatçıları tarafından ve daha sonra Norman Rockwell de dahil olmak üzere 20. yüzyıl sanatçıları tarafından kullanılmıştır (Lucas Museum of Narrative Art, ty).

Modern sanatta ise eser; siyasi, toplumsal ya da kişisel kodlamalar içerir. Sanatçı hakkında bilgi edinmeyi gerekli kılar. “Modern anlatı sanatı örneği olarak Pablo Picasso’nun *Guernica* tablosu gösterilir” (Tate Museum, ty).

Resimsel anlatı sanatının içerdiği konular çok çeşitli olmakla birlikte, yapı olarak tek-kare anlatı [single-frame narrative] ve çoklu-kare anlatı [multiple-frame narrative] olmak üzere iki temel üzerine inşa edilir. Tek-kare anlatı ve çoklu-kare anlatı; ‘zaman-mekan’ın nasıl kullanıldığını gösteren yapılardır. Bu çalışmada resimsel anlatı yapıları, bu yapıları kullanmış olan eski klasik sanat eserleri üzerinden açıklanmaktadır. Makalede yer alan örnekler, anlatı yapılarını en iyi temsil ettiği bilinen² sanat eserleridir

² Giotto’un Scrovegni Şapeli freskleri ve Bruegel’in Felemenk Atasözleri/Netherlandish Proverbs eserleri hariç. Bu fresklerin ve Bruegel’in söz konusu resminin adı, yararlanılan kaynaklarda bir anlatı yapısı örneği olarak yer almamaktadır.

ve fresk, seramik, nakış, illüstrasyon, rölyef, tuval resmi, çizgi roman olmak üzere farklı anlatı sanatı türlerinden oluşmaktadır.

2.Tek-Kare Anlatı

“Anlatı, insanlık tarihi ile başlar. Anlatı, sonsuz çeşitlilikte; jestler ve mimiklerle, sözlü-yazılı, hareketli ya da durağan, görsel ya da işitsel; masal, hikaye, dram, komedi, roman, heykel, vitray, film, video, resim, pandomim, illüstrasyon, çizgi roman... olabilecek her formda her türlü aracı kullanır. Hayatın kendisi gibi uluslararası, tarihöncesi, kültürlerarasıdır” (Barthes, 1975: 237).

Barthes’in, “anlatı, insanlık tarihi ile başlar” dediği gibi (Barthes, 1975: 237) resimsel anlatı sanatının kökleri de mağara resimleri kadar eskiye uzanır... Tıpkı tüm resimsel sanatlarda olduğu gibi. Mağara resimlerindeki bu tarih öncesine ait anlatı örnekleri, kültürlerin inançlarını ve uygulamalarını anlamamızı sağlayan zengin bir kaynak sunar. Güney Afrika’daki Apollo 11 mağarasında bulunan taş üstüne yapılmış resimlemeler 25.000 yıl ve Blombos mağarasında bulunmuş olan kabuktan yapılmış kaplar ve öğütme taşları, şaşırtıcı bir şekilde, 100.000 yıl öncesine tarihlenir. 2008 yılında yapılan bu keşif, kabuk kapların ve öğütme taşlarının üzerinde bulunan kırmızı ve sarı pigmentler nedeni ile bir sanatçının atölye malzemeleri olduğunu düşündürür (Amos, 2011). Tüm bu bulguların kafa karıştırıcı ölçüde tarihsel farklılığı, sanat teorisi, sözlü anlatı ve metodoloji üzerine görüşlerimizin sürekli değişmesine neden olmaktadır (Lange, 2011).

Güney Afrika’da San [Bushmen] kaya resimlerindeki anlatı, diğer kaya resimlerindeki anlatılara göre daha anlaşılır bir kompozisyona sahiptir. 25.500-27.500 yıl öncesine tarihlenen (Petersen, 2011:2) Linton Paneli’nde şaman bir ritüelin canlandırıldığı düşünülmektedir. (Hampson, ty). Bu kaya resminde tek bir karede, trans ve ritüel anı karışmış gibi eşzamanlı ve birden fazla öykü bulunur (**Resim 1.**). Figürler tekrarlı kullanılmıştır. Farklı zaman-mekanların, tek zaman-mekanda ifade edilmesi nedeni ile öyküler birbiri içine geçmiştir. Bu anlatı yöntemine *Simultaneous narrative/eşzamanlı anlatı* denir.

Resim 1. Linton Paneli. Thomas Dowson tarafından orjinalinden kopye edilmiş olan çizim.
MÖ.25.500-27.500, eşzamanlı anlatı.

MÖ.1000-400 yıllarına tarihlenen Antik Yunan çömlekleri üzerine siyah-figür tekniği ile Homeros destanlarındaki sahneler sıkça resimlenmiştir (**Resim 2.**). Bu resimlemeler daha çok *monoscenic narrative/tek-sahne anlatı* tekniğinde resimlenmiştir. Bu türde resimlemeler tek bir olayı temsil eder ve zamanın akışını belirtmek için figürlerin ve sahnelerin bir tekrarı yoktur. “Tek-sahne anlatı, okuyucunun hikayeyi iyi bilmesini gerektirir. Çünkü gösterilen belirli anın ötesinde eylemleri belirtmek için az sayıda görsel ipucu vardır” (Petersen, 2011:12).

Resim 2. Siyah-figür tekniği ile resimlenmiş olan Antik Yunan vazosu. MÖ.1000-400
Truva savaşından bir sahne. *Tek-sahne anlatı*.

Tek-kare anlatıya dahil bir diğer anlatı biçimi *synoptic narrative/ sinoptik anlatı*’dır. Bu teknikte vurgulanmak istenen figür ya da figürler, farklı konuma yerleştirilerek birden çok resmedilir. Bu nedenle birden fazla eylem vardır. Botticelli’nin 1480 yılında resimlediği Dante’nin İlahi Komedya şiir illüstrasyonları sinoptik anlatı tekniğine güzel bir örnektir (**Resim 3.**). Bu illüstrasyonda, Dante, rehberi Virgil ile cehennemin katlarında ilerlerken resmedilmiştir (Petersen, 2011:15). İki figürün farklı konumlarının oluşturduğu hareketin yönü, izleyicinin bakışını sol üst köşeden sağ alt köşeye dek yönlendirir. Renklerin canlı-ölgün zıtlıkta kullanımı hareketin akışını vurgulayan ikincil bir etken olur. Figürlerin bu tek-kare içinde ardışık kullanımı, durağanlık içinde devinimin yaratılmasını sağlar.

Resim 3. Dante Alighieri, “İlahi Komedya”, Bölüm: Inferno XVIII, “8th Circle of Hell: Punishment of Panderers, Seducers”. illüstrasyon: Sandro Botticelli. MS.1480. *Sinoptik anlatı.*

Figürlerin tek kare içinde tekrarlarla farklı yerlerde konumlandığı, fakat kesintiye uğramayan bir süreklilik içinde resimlenmesine *Continuous narrative/sürekli anlatı* denir. Bu anlatıda ardışıklık kesintisiz tek bir kare boyunca sürmeli ve zaman akışını göstermek için figür ya da figürler farklı aralıklarla tekrar etmelidir (Petersen, 2011:15).

Roma'da MS.113'te yapımı tamamlanmış olan Carrera mermerine işlenmiş Trajan Sütunu'nda sürekli anlatı tekniği kullanılmıştır (**Resim 4.**). Trajan Sütunu İmparator Trajan'a [Marcus Ulpius Nerva Traianus, d.53-ö.117] MS.101-102 ve 105-106 yıllarında Dacia'ya³ karşı kazandığı zaferler anısına ithaf edilmiştir. Sütun 38,4 metre yüksekliğinde ve 3,7 metre çapındadır. Frizin 155 sahnesinde toplam 2.662 figür vardır. İmparator Trajan figürü ise 58 kez tekrar eder. Sütunda sarmal bir biçimde yerleştirilen rölyefler ile zaferin öyküsü anlatılmaktadır. Sarmal frizdeki ilk anlatı, Roma askerlerinin Dacia'ya doğru yola çıkması, son anlatı dizisi düşman lideri Decebalus'un intiharını ve Dacian mahkumlarının Romalılar tarafından tasfiyesini tasvir eder. Bu eser, Roma ordusunun gerçek ekipman, silah ve taktiklerini incelemek için eşsiz bir görsel kaynak sağlar (Becker, ty). İtalyan arkeolog ve sanat tarihçisi Filippo Coarelli, tasvir edilen sahneler için "Romalı askerlere işkence yapan Dacialı kadınlar mı istersiniz? Esir düşmemek için zehir içerken ağlayan Dacialılar mı? Aynen bir televizyon dizisi!" yorumunu yapar (Curry, 2015).

Resim 4. Trajan Sütunu'ndan detay. MS.113. *Sürekli anlatı.*

³ Bugünkü Romanya.

Sürekli anlatıya gösterilebilecek bir başka örnek ise Bayeux işlemesi [Bayeux Tapestry] olarak bilinen duvar halısıdır (**Resim 5.**). Fransa'nın Bayeux kentindeki Bayeux Müzesi'nde sergilenmekte olan Bayeux işlemesi (Keser, 2016:167), 0.5 metre eninde ve 70 metre uzunluğundadır. Figürler, iğne ile keten bez üzerine yün iplik ile işlenmiştir. Norman dükü William'ın 1066 yılında İngiltere'yi fethetmesini kutlamak amacıyla yaptırılmıştır (Dimbleby, ty). 1077 Yılında tamamlandığı sanılan bu eser; Romanesk dönemin en önemli eserlerinden biri olduğu gibi, din dışı bir tasvir içermesi nedeni ile de önemlidir (Keser, 2016:167). Trajan sütunu gibi, bu eser de görsel bir kaynak olarak, 11.yy Avrupa savaş sanatı ve ekipmanları hakkında bilgi verici özelliktedir.

Resim 5. Bayeux işlemesinden kısa bir bölüm. MS. 1077. *Sürekli anlatı.*

Bayeux işlemesi ve Trajan Sütunu gibi fakat daha uzun bir anlatı içeren Parthenon frizi, 160 metre uzunluğunda, 1,02 metre yüksekliğinde ve 115 bloktan oluşur (**Resim 6.**). Frizde Tanrıça Athena'nın şerefine, şehrin en büyük festivali olan Büyük Panathenaia tasvir edilir. 160 metre boyunca atlı alayın geçit töreni canlandırılır (Acropolis Museum, ty.).

Parthenon frizinin Bayeux işlemesi ve Trajan sütunundan farkı, tekrar eden figürün olmamasıdır (Petersen 2011:14). Eserin uzunluğundan dolayı her sahneyi görmek için ilerlememiz ve anlatıyı ancak aşama aşama görmemiz mümkündür. Bu anlatı yöntemine *Progressive narrative/ aşamalı anlatı* denir. Aşamalı anlatıda eşzamanlı bir anlatı yoktur. Bu frizdeki gibi tek bir olay anlatılır. Gerçek bir geçit törenini yürüyerek izlerken zaman akışı nasıl devam ediyorsa ve figürler tekerrür etmiyorsa, bu geçit töreni tasvirinde de yani aşamalı anlatıda da aynı durum söz

konusudur. Farklı figürlerin dizi dizi konumlanması ile başlayan ve sonlanan olayı tek-kare içinde izleriz.

Resim 6. Parthenon frizi. MÖ 438-32. *Aşamalı anlatı.*

Parthenon Frizi, uzun bir zeminde yer alması nedeni ile günümüz panoramik fotoğraf biçime yakın görünse de bu şekilde adlandırmamız yapısal olarak yanlış olacaktır. Fakat Felemenk ressam Pieter Bruegel'in bazı resimleri için panoramik nitelmesi yapabiliriz. Panoramik kelimesinin TDK sözlüğüne göre anlamı 'genel görünümlü'dür. Bruegel, 1559 tarihli Felemenk Atasözleri/Netherlandish Proverbs adlı tablosunda bir köyün genel bir görünümü içerisinde, farklı figürlerle farklı olayları yansıtır (**Resim 7.**). Bu şekilde figürlerin tekrar etmediği fakat birden fazla olayın geniş bir kompozisyonda gösterildiği anlatılara *Panoramic narrative/ panoramik anlatı* denir (Petersen, 2011:17).

Resimde tasvir edilen etkinliklerin çoğu günümüzde ortak kullanımda olan yüzü aşkın atasözü ifadelerini tasvir etmektedir. Sanatçının oğlu Pieter Brueghel⁴, hayatını babasının resimlerini kopyalamaya adanmıştır. Bu resmin de 20 kadar kopyasını yapmıştır. "Felemenk atasözleri, aptalca davranışlara karşı uyarıda bulunan ve kişinin toplumla olan ilişkisini ele alan ve aynı zamanda 16. yüzyılın görsel kültürüne mizahi bir biçimde sunulan referanslarla doludur" (University of Vermont's Robert Hull Fleming Museum, ty).

⁴ Pieter Brueghel the Younger olarak adlandırılan Bruegel (Pieter Bruegel the Elder)'in oğlu, kendi soyadına "h" harfini eklemiştir.

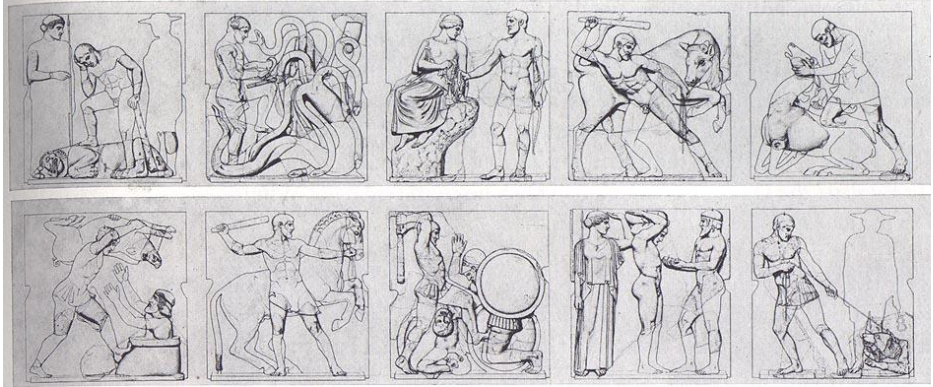
Resim 7. Pieter Bruegel, Netherlandish Proverbs. MS. 1559. *Panoramik anlatı.*

3. Çoklu-Kare Anlatı

Çoklu-kare anlatı türlerinden biri olan *Cyclic narrative/ döngüsel anlatı*, çeşitli sahneleri tematik bir şekilde birbirine bağlar. “Kare içindeki anlatılar arasında bir neden-sonuç ilişkisi yoktur. Yalnızca resimlere bakarak bu döngüsel anlatıyı anlamak çok zordur” (Petersen, 2011:251). Zeus Tapınağı çatısının hemen altındaki metop frizindeki Herakles’in Oniki Görevi[işi] rölyefleri döngüsel anlatı tekniğinin kullanıldığı iyi bir örnektir (**Resim 8.**).

Bu anlatıda figür tekrarları vardır ve Herakles her karede yer alır. Frizdeki anlatı; Herakles’in ailesini öldürme günahından kurtulup sonunda ölümsüzlüğe kavuşmasını sağlayan, Kral Eurystheus’in verdiği 12 görevi temsil eder. Herakles, kendisinden nefret eden Hera’nın etkisi altında cinnet geçirerek ailesini katleder. Kendine geldiğinde Apollon mabedine giderek af diler. Güneş tanrısı Apollon,

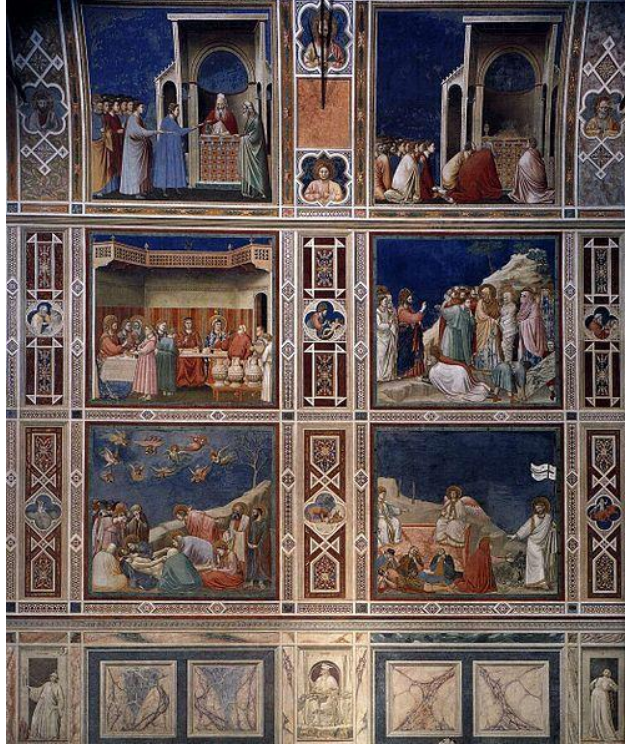
bağışlanmak için Tirynthe kasabasına gidip kral Eurystheos'un hizmetinde 12 yıl çalışması gerektiğini söyler. Eurystheos ise Herakles'in bir gün tahtına sahip olmasından korktuğu için onun sağ dönmeyeceğini ümit ettiği 12 zor görev verir (Sarı, 2017). Bu görevlerin çoğu; alt edilmesi zor hayvanları ve yaratıkları öldürme ya da ele geçirme gibi kurnazlık ve kuvvet isteyen işlerdir.

Resim 8. Herakles'in Oniki Görevi [iş]. Rölyeften kopye çizim. MÖ.470-457. *Döngüsel anlatı.*

Çoklu-kare anlatı olarak bir diğer anlatı tekniği *Sequential narrative/ ardışık anlatı*'dır. Neden-sonuç ilişkisi yaratan ve bir eylem sırasını temsil eden bağlantılı resimlerden oluşur (Petersen 2011:253). Ardışık anlatı, bağlantılı kareler nedeni ile konu hakkında bir kurgu geliştirmemizi sağlar.

İtalya, Padova'daki Arena Şapeli, bilinen adıyla Scrovegni Şapeli'ndeki Giotto'nun resimlediği Mesihin ölümü ve dirilişi bölümü, çift dizilimli altı kare içinde anlatılır (**Resim 9.**). Giotto bu öyküde ardışık anlatı tekniğini kullanmıştır. Hz. İsa'nın ölümü, Hz. Meryem ile defin sahnesi ve Hz. İsa'nın tekrar dirilişi resimlenmiştir. Herakles'in 12 İş'i'nin aksine, bu freskte öykü hakkında bilgi sahibi olmasak da kareler arasındaki nedensellik suretiyle bağlantı kurmak mümkündür. Giotto bu freskte, o dönem resimlerinde pek görüldüğü söylenemeyen sırtı izleyiciye dönmüş figürler kullanmıştır. Giotto'nun Hz. İsa'yı ölmüş bir beden olarak resmetmesi de o dönem için bir diğer farklılıktır (Harris ve Zucker, ty).

Resim 9. Bondone, Arena [Scrovegni] Şapeli. Mesihin ölümü ve dirilişi bölümü. Resimleyen: Giotto Di. MS.1305. *Ardışık anlatı.*

Giotto'nun bu eserinde (**Resim 9.**) kareler arasında nedensellik olsa da bu bağ çok kuvvetli değildir. Bu nedenle ardışık anlatı ile özdeşleşmiş olan ve bu türü en iyi temsil eden biçimin çizgi roman ve grafik roman olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Rudolphe Töpffer tarafından resimlenmiş olan *The Adventures of Mr. Obadiah Oldbuck/ Mr. Obadiah Oldbuck'ın Maceraları* adlı kitabın ilk çizgi roman olduğu kabul edilir (**Resim 10.**). İsveçli bir çizer olan Töpffer [d.1799-ö.1846] bu kitabını *picture stories/resim öyküleri* olarak adlandırır. Kitap ilk kez 1837'de Avrupa'da birkaç farklı dilde basılır. 1842'de ise Amerika'da, bir New York gazetesi olan Brother Jonathan, kitabın İngilizce versiyonunu gazete eki olarak yayınlar (Markstein, 2017).

Seksen sayfalık bu kitaptaki anlatılar, genellikle her sayfada iki veya üç ardışık kare biçiminde tasarlanmıştır. Kimi yerde tam sayfa resim kullanan Töpffer, 8. 27. ve 60. sayfalarda dört kare çalışmıştır. Günümüzde kullanılan kareler arasında boşluk bırakma biçimini kullanmayan Töpffer, sayfa marjı ayarlanmış alanda bir dikdörtgeni sadece çizgi ile bölümlere ayırarak ardışık kareler ortaya çıkarmıştır. Karelerin altında yaklaşık 1-2 cm. kadar bir alanı, anlatıyı yazmak için boş bırakmıştır. Artık sadece resimlerin ardışıklığını okuyarak konuyu anlamaya çalışmaya gerek kalmamış, yardımcı unsur olarak yazı da devreye girmiştir. Fakat türünün ilk örneği olması nedeni ile çizgi romanda konuşma balonlarının tasarlanması için biraz daha zaman geçmesi gerektiği görülmektedir.

Resim 10. Mr. Obadiah Oldbuck'ın Maceraları. Resimleyen: Rudolphe Töpffer.
MS.1837. *Ardışık anlatı.*

4. Resimsel Anlatı Yapılarının Birlikteliği

Resimsel anlatı, sanatçı tarafından tek bir yapı seçilerek betimlenebildiği gibi kimi zaman birden çok yapı ile birlikte de betimlenebilir. Kimi zaman da bir resimsel anlatı, iki farklı yapıya da yakın durabilir. Örneğin illüstrasyonlarda bazen birden fazla anlatı yapısının birlikte kullanıldığı görülür. İllüstrasyon tek-sahne [monoscenic] olarak çizilirken, kompozisyon üstüne çerçeve içinde döngüsel [cyclic] ya da ardışık [sequential] olan başka anlatılar çizilebilmektedir. Böylece birden fazla yapı bir arada kullanılmış olur.

İki anlatı yapısına yakın duran anlatı ise, ardışık anlatıya örnek verilen Giotto'nun fresklerinin bulunduğu şapeldeki bir başka fresk olan, Son Yargı freskidir. Scrovegni Şapeli'nde girişin tam karşı duvarında yer alan Son Yargı freski (**Resim 11.**)

ilk bakışta tema birliğinin güçlü vurgusu nedeni ile tek-sahne [monoscenic] olarak algılanır.

Resim 11. Son Yargı freski. Resimleyen: Giotto Di Bondone, Arena [Scrovegni] Şapeli. MS.1305.

Fakat özellikle freskin sağ-alt köşedeki cehennem sahnesinin ayrıntıları nedeni ile panoramik anlatı özelliği de taşır. Panoramik anlatı örneğinde verilen Bruegel'in köy panoramasında (**Resim 7.**) nasıl tekerrürsüz birden çok figür, birden çok atasözü sahnesini[olayı] canlandırıyor ise cehennem sahnesinde de tekerrürsüz bir çok figür, birden çok cezalandırma sahnesini canlandırmaktadır.

Son Yargı freski [tesadüfi olarak], sinoptik anlatıya örnek verilen (**Resim 3.**) illüstrasyon ile de bağlantılıdır. Sinoptik anlatıya örnek verilen Dante'nin İlahi Komedyası'nın cehennemi anlatan dizelerinin yarattığı imgeler, Son Yargı freskinin cehennem sahnesini çağırıştır (**Resim 12.**). Hatta Dante'nin şiirinde, şapele adı veren şapelin hamisi Scrovegni'nin adı dolaylı olarak geçer. Scrovegni'nin o zamanlar büyük bir günah sayılan tefecilik yapması nedeni ile şiirin Inferno/Cehennem başlıklı XVII. kantosunda kendisinden bahsedilmiştir. Dante, ünlü uzun şiirini yazmaya 1308 yılında başlamıştır. Bu nedenle Giotto'nun arkadaşı da olan Dante'nin, şiirden önce resimlenmiş olan bu freskden ilham aldığı düşünülmektedir (Harris ve Zucker, ty).

Resim 12. Son Yargı freskinden ayrıntı. Resimleyen: Giotto Di Bondone, Arena [Scrovegni] Şapeli. MS.1305.

5. Değerlendirme ve Sonuç

Resimsel anlatı yapıları ikiye ayrılır: Tek-kare anlatı ve çoklu-kare anlatı. İkiye ayrılmasının nedeni; bir resimsel anlatının tek bir zeminde[karede] ya da birden fazla zeminde[karede] anlatılmasının mümkün olmasıdır. Tek ya da birden fazla karede betimlenen olay sayısı ve figür tekrarının olup olmaması, bu iki ana yapının kendi içinde çeşitlenmesini ve farklı anlatı biçimlerinin ortaya çıkmasını sağlar. Tek-kare anlatı 6 çeşit anlatıyı kapsar. Bunlar: eşzamanlı anlatı, tek-sahne anlatı, sinoptik anlatı, sürekli anlatı, aşamalı anlatı ve panoramik anlatıdır. İkinci ana yapı olan çoklu-kare anlatı ise

döngüsel anlatı ve ardışık anlatı olmak üzere iki çeşittir. Resimsel anlatı yapıları, kimi zaman tek yapı üzerine kimi zaman da birden çok yapı üzerine inşa edilebildiği gibi bir anlatıda iki farklı yapı, farklı ağırlıklarda kendini hissettirebilir.

Resimsel anlatı yapılarının temel olarak zaman-mekan olgusu ile biçimlendiğini söyleyebiliriz. Bu nedenle çalışmada bahsedilen tüm bu örnekler ışığında, resimsel anlatı yapılarını zaman-mekan olgusu üzerinden yorumlamak gerekmektedir:

‘Resim’ ve ‘anlatı’nın sahip olduğu ‘zaman’ algısı farklıdır. Sözel ya da yazılı anlatı, doğası itibarı ile bir zaman akışına sahiptir. Resim ise zaman şeridinde ancak bir anı yakalayabilir. Anlatıda zaman unsurunun getirisi olan hareket duygusu, resimde ise zaman akışının yokluğu, durağanlık ve donmayı getirir. Fakat resmin reel bir zaman akışına sahip olmayışı zaman kavramını kullanmasına mani değildir. Resim, zaman akışını ve hareket algısını; hareketi dondurma, anı yakalama özelliğini kullanarak gerçekleştirir. Bir anlatının, resimsel olarak nasıl anlatılmak istendiği, aslında zamanı ve mekanı nasıl kullanmak istediği sorusu ile aynıdır. Bu sorunun cevabı resimsel anlatı yapılarıdır. Resimsel anlatı yapısı, mekanın [resmedilen zeminin] kullanımını, tek ya da daha çok mekan[kare] ve bunların oluşturduğu iki yapı aracılığı ile zaman algısını yaratır. Bu iki yapı, *tek-kare anlatı* ve *çoklu-kare anlatı* olarak adlandırılır.

Bu yapılar, resme bakan izleyicinin algısını ve görüş açısını şekillendirerek zaman duygusunu inşa eder. Böylece izleyici resimdeki anlatıyı; anatomik görüş açımızın sınırları ile ilgili olarak bir bakış anında, ya da akıp giden bir süre boyunca, ya da mekanın/karenin sayısı ile ilişkili olarak kesintili biçimde algılar. Her şekilde zaman boyutu mekan boyutuna indirgenmiş olur.

Tek-kare anlatı çeşitli biçimlerde zamanı yansıtmaya imkan verir. Tek-kare anlatı çeşitleri olan eşzamanlı anlatı, tek-sahne anlatı, sürekli anlatı, aşamalı anlatı ve panoramik anlatı; boyut, figür ve olay farklılıklarının oluşturduğu zaman algısına göre çeşitlenir. Anlatının yer aldığı tek-karenin boyutları ile birlikte figürlerin tekrerrür edip etmemesine bağlı olarak olayın tek ya da daha fazla sayıda olması, zamanın algılanma sürecini belirler. Bu nedenle tek-kare anlatıda zaman olgusunun daha çok yatay xy ekseninde ilerlediği⁵ söylenebilir.

Çoklu-kare anlatıda ise anlatının boyutu, sürekli ya da aşamalı anlatıda olduğu gibi anatomik görüş açımızın sınırlarını aşmaz. Tek kare anlatı, olaylarda önce ve sonra duygusunu yaratmak için daha çok boyut unsurunu kullanırken çoklu-kare anlatı aynı

⁵ Tek-kare anlatı çeşitli olan eşzamanlı anlatı için xy eksenine ilaveten z eksenine de eklenebilir. Makalenin devamında buna değinilmektedir.

duyguyu mekan/kare sayısını çoğaltarak yaratır. Anlatı, anı yakalayan kare sayısının artmasına ve mekanlar arasındaki anlam bağlantısı ve bağlantısızlığına bağlı olarak zaman akışını yansıtır. Bu durum döngüsel ve ardışık anlatı yapılarını ortaya çıkarır. Çoklu-kareler, hareketi/zamanı kesintili bir biçimde algılamamızı sağlar. Bu nedenle çoklu-kare anlatıda tek-kare anlatıdan farklı bir unsur olarak boşluk kavramı devreye girer. Kareler arasındaki bağlantıyı kurmanın tek yolu, boşluğun izleyici tarafından anamlandırılmasıdır. Kareler arasındaki neden-sonuç bağlantısı ne kadar belirsizse, boşluk da o kadar derindir. Döngüsel anlatı yapısında olan Herakles'in 12 İşi örneğinde görüldüğü gibi, boşluk unsuru döngüsel anlatı yapısında ardışık yapıya nazaran daha fazla derindir.

Zamanın kesintili yansıması nedeni ile oluşan boşluk, zamanda sıçramalar yaratır. Bu durum çoklu-anlatı yapısının katlanarak çoğalmasını sağlar. Çoklu-anlatı bu nedenle, hem yatay xy ekseninde yayılarak, hem de dikey z ekseninde katlanıp çoğalarak ilerleyebilir. Bir istisna olarak tek-kare anlatı yöntemi olan eşzamanlı anlatıda da çoklu-anlatıda olduğu gibi dikey z boyutu hissedilebilir. Çünkü eşzamanlı anlatıda⁶ **(Resim 1.)** farklı zaman boyutlarına ait betimlemelerin tek kare içinde gösterilmesi, mekanda zamansal bir derinlik ve sıçrama yaratmaktadır.

Sonuç olarak resimsel anlatıda zaman, mekânsal kavram üzerinde vücut bulur. Bu nedenle tüm bu resimsel anlatı yapıları bir anlamda bize; 'zaman'ın 'mekan'dan bağımsız olarak betimlenemediğini ve bununla birlikte; resimsel anlatının zaman algısını -anlık doğasına rağmen yine de farklı biçimlerde- yansıtabilme olanağına sahip olduğunu göstermektedir.

KAYNAKLAR

Acropolis Museum. "The Parthenon Frieze". (ty).
<http://www.theacropolismuseum.gr/en/content/frieze-0> (Erişim tarihi 03 Temmuz 2017)

AMOS, Jonathan. "Ancient 'paint factory' unearthed". BBC News, 2011
<http://www.bbc.com/news/science-environment-15257259> (Erişim tarihi 02 Temmuz 2017)

⁶ Eşzamanlı anlatı bir anlamda, iki zaman boyutunun tek boyutta varolması, aynı anda iki farklı yerde ve tek zeminde bulunmaktır. Bu 'aynı an' dediğimiz durum tek-karede betimlenir. Yani kare dediğimiz kavram sadece bir mekan değil aynı zamanda 'zaman'ın kendisinin de bir göstergesine dönüşür.

BARTHES, Roland; Lionel Duisit. İng.çev. "An Introduction to the Structural Analysis of Narrative". New Literary History, On Narrative and Narratives Vol. 6.2. (Winter, 1975): 237-272.

BECKER, Jeffrey. "Trajan Sütunu". Video. Khanacademy.org. (ty). <https://tr.khanacademy.org/humanities/ancient-art-civilizations/roman/early-empire/a/column-of-trajan> (Erişim tarihi 01 Temmuz 2017)

CURRY, Andrew. "Muhteşem Traianus Sütunu". National Geographic Türkiye. (ty). 30 Mart 2015. http://www.nationalgeographic.com.tr/makale/nisan_2015/muhtesem-traianus-sutunu/2443 (Erişim tarihi 02 Temmuz 2017)

DA VINCI, Leonardo. *Paragone: Sanatların Karşılaştırılması*. 1.basım, İstanbul: Notos Kitap Yayınevi, 2007

DIMBLEBY, David. sun. "Bayeux İşlemesi: Britanya'nın Yedi Çağı". BBC One. Video. (ty). http://www.khanacademy.org.tr/Ki0Dd_4WuZw (Erişim tarihi 30 Haziran 2017)

DOWSON, Thomas. "The Linton Panel". (ty) <https://archaeology-travel.com/friday-find/linton-panel/> (Erişim tarihi 01 Temmuz 2017)

ESAAK, Shelley, "What are The Visual Arts? Explore the Definitions of "The Arts". ThoughtCo. <https://www.thoughtco.com/what-are-the-visual-arts-182706> (Erişim tarihi 01 Temmuz 2017)

HAMPSON, Jamie. "Discovering Southern African Rock Art". (ty). <http://www.ruf.rice.edu/~raar/RegionsSAarticle.html> (Erişim tarihi 30 Haziran 2017)

HARRİS, Beth ve ZUCKER, Steven. Haz. Giotto, Arena (Scrovegni) Şapeli. Bölüm:3. Video. Khanacademy.org (ty). <https://tr.khanacademy.org/humanities/ap-art-history/early-europe-and-colonial-americas/medieval-europe-islamic-world/v/giotto-arena-scrovegni-chapel-part-3-of-4> (Erişim tarihi 03 Temmuz 2017)

HORATIUS, Quintus. Özbatoğlu, E. çev. *Ars Poetika - Şiir Sanatı*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2012

KESER, Nimet. "İplik Sanatı: Sanat Alanına Kabul Edilme Mücadelesi ve Çağdaş Sanat Dalı Olarak Yükselişi" *Humanitas*. 4.8 (2016):165-179

LANGE, Mary. "Rock Art Research in South Africa". Rozenberg Publishers, 2011.

<http://rozenbergquarterly.com/rock-art-research-in-south-africa-ethno-archaeology-oral-narratives-and-rock-art/> (Erişim tarihi . 30 Haziran 2017)

LAPUM, Jennifer L. ve diğerleri. "Pictorial Narrative Mapping as a Qualitative Analytic Technique". International Journal of Qualitative Methods. (2015):1-15.

Lucas Museum of Narrative Art. "What is Narrative Art?" (ty). <http://lucasmuseum.org/collection/narrative-art> (Erişim tarihi 29 Haziran 2017)

MARKSTEİN, Donald D. "The Adventures of Mr. Obadiah Oldbuck". (ty). <http://www.toonopedia.com/oldbuck.htm> (Erişim tarihi 04 Temmuz 2017)

ÖZGÜL, M. K. *Resmin Gölgesi Şiire Düştü - Türk Edebiyatında Tablo Altı Şiirleri*. 1.Basım, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997

PETERSEN, Robert S. *Comics, Manga, and Graphic Novels -A History of Graphic Narratives*. California: ABC-CLIO, 2011

SARI, Gizem. "Herakles'in oniki işi". Arkeopolis.com. 21 Mart 2017 <http://arkeopolis.com/heraklesin-on-iki-isi/> (Erişim tarihi 05 Temmuz 2017)

ŞENGEL, Deniz "Ut Pictura Poesis: Kısa Bir Tarih", *Parşömen Kültür Edebiyat Dergisi*. Dosya: Resim ve Şiir. 2.4. (2002):1-69.

Tate Museum. "Art Term, Narrative". (ty). <http://www.tate.org.uk/art/art-terms/n/narrative> (Erişim tarihi 29 Haziran 2017)

University of Vermont's Robert Hull Fleming Museum. "The Netherlandish Proverbs" by Pieter Brueghel the Younger". (ty). <http://www.uvm.edu/~fleming/index.php?category=exhibitions&page=netherlandish> (Erişim tarihi 04 Temmuz 2017)